

شرکت‌های کارور؛ پل ارتباطی بخش خصوصی و دولت در مدیریت مصرف گاز

در سال‌های اخیر، ایده مشارکت بخش خصوصی در برخی از فعالیت‌ها و کسب‌وکارهای شرکت ملی گاز ایران، به‌عنوان یکی از محورهای مهم توسعه‌ای مطرح شده است. این رویکرد در دنیا سابقه‌ای طولانی دارد و با عنوان‌هایی چون اپراتور انرژی یا خرده‌فروش انرژی (Energy Retailer) شناخته می‌شود. در سطح جهانی، مطالعات متعددی در این زمینه انجام شده و طی یک سال گذشته نیز این موضوع در داخل کشور به‌صورت جدی مورد بررسی قرار گرفته است.

هدف از این رویکرد، فراهم کردن بستر حضور بخش خصوصی در زنجیره فعالیت‌های شرکت ملی گاز ایران، به ویژه در حوزه‌هایی مانند بهینه‌سازی و مدیریت مصرف انرژی است. مدیر برنامه‌ریزی تلفیقی شرکت ملی گاز ایران در توضیح این ایده با اشاره به شکل‌گیری مفهوم شرکت‌های کارور انرژی گفت: این شرکت‌ها می‌توانند به عنوان واسطه بین شرکت گاز و مشترکین، نقش مؤثری در ارتقای بهره‌وری ایفا کنند. در واقع، تعریف شرکت کارور بر این مبناست که این شرکت‌ها بتوانند با اجرای طرح‌ها، پروژه‌ها یا اصلاحات فنی در واحدهای مصرف‌کننده، به کاهش مصرف و افزایش کارایی انرژی کمک کنند.

در این ارتباط، گفت‌وگویی با سعید پاک سرشت، مدیر برنامه‌ریزی تلفیقی شرکت ملی گاز ایران انجام دادیم؛ با هم این گفت‌وگو را پی می‌گیریم.

آقای دکتر، به عنوان نخستین پرسش، بفرمایید ایده شرکت‌های کارور چگونه و چرا شکل گرفت؟

ایده شرکت‌های کارور (یا اپراتورهای انرژی) برای ایجاد مشارکت بخش خصوصی در زنجیره فعالیت‌های شرکت ملی گاز ایران شکل گرفت. هدف اصلی از این ایده، بهینه‌سازی مصرف انرژی و افزایش بهره‌وری بود. در واقع، تجربه جهانی نشان داده که حضور شرکت‌های واسطه می‌تواند زمینه کاهش مصرف غیرمولد، انتقال انرژی به بخش‌های مولد صنعتی و ایجاد انگیزه اقتصادی برای همه ذی‌نفعان را فراهم کند.

شرکت‌های کارور با اجرای طرح‌ها و پروژه‌های کاهش مصرف، علاوه بر کمک به بهینه‌سازی مصرف، مزایای اقتصادی نیز دریافت می‌کنند؛ مانند گواهی صرفه‌جویی که قابلیت معامله در بورس انرژی را دارد. این مدل، پلی میان بخش دولتی و خصوصی است که یک بازی برد-برد برای شرکت کارور، مصرف‌کننده و حاکمیت ایجاد می‌کند.

در واقع، بر اساس این مدل، پس از اجرای موفق اقدامات و احراز میزان صرفه‌جویی، مزایای حاصل از این کاهش مصرف که در حال حاضر به صورت گواهی‌های صرفه‌جویی تعریف شده، به شرکت کارور تعلق می‌گیرد. در واقع، یا مسئولیت مستقیم طرح‌ها به این شرکت‌ها واگذار می‌شود، یا منافع حاصل از صرفه‌جویی در مصرف انرژی به آنان اختصاص می‌یابد.

آیا می‌توانید درخصوص این استراتژی برد-برد-برد بیشتر توضیح دهید؟ آیا این مدل، الگویی برد-برد-برد برای شرکت گاز، بخش خصوصی و مردم محسوب می‌شود؟

بله! برای روشن‌تر شدن موضوع، فرض کنید یک شرکت کارور با تعدادی از مشترکین گاز وارد مذاکره می‌شود و با آن‌ها قرارداد همکاری منعقد می‌کند. شرکت ملی گاز ایران نیز سوابق مصرف آن مشترکین را در سال‌های گذشته بررسی و با مصرف فعلی مقایسه می‌کند. هر میزان کاهش مصرفی که نسبت به الگوی گذشته مشاهده شود، به نام شرکت کارور گواهی صرفه‌جویی صادر می‌شود. این گواهی‌ها در واقع اوراقی هستند که شرکت کارور می‌تواند آن‌ها را در بورس انرژی عرضه کند و با نرخ بالاتری به فروش برساند. در نتیجه، یک انگیزه اقتصادی واقعی برای شرکت‌های کارور ایجاد می‌شود، زیرا گاز خانگی را با نرخ یارانه‌ای خریداری می‌کنند اما گواهی صرفه‌جویی آن را می‌توانند با نرخ بازار آزاد به فروش برسانند.

در این میان، مشترک خانگی نیز منتفع می‌شود، چون شرکت کارور معمولاً برای کاهش مصرف، اقدام به نوسازی تجهیزات فرسوده یا استفاده از فناوری‌های کارآمدتر می‌کند. حتی ممکن است بخشی از منافع حاصل از صرفه‌جویی را به خود مشترک بازگرداند تا او نیز انگیزه بیشتری برای مشارکت داشته باشد. این موضوع کاملاً به نوع قرارداد بین شرکت کارور و مصرف‌کننده بستگی دارد.

نقش شرکت ملی گاز ایران در این میان چیست؟

شرکت گاز در این توافق‌ها دخالت مستقیم ندارد اما نظارت دقیق انجام می‌دهد تا حقوق مصرف‌کنندگان حفظ شود و هیچ‌گونه اجحافی در فرایند قراردادهای رخ ندهد. در واقع، این طرح یک بازی برد-برد است: شرکت کارور از محل صرفه‌جویی منتفع می‌شود، مصرف‌کننده از تجهیزات نو و هزینه کمتر بهره‌مند می‌شود و حاکمیت نیز از کاهش مصرف غیرمولد و انتقال انرژی به بخش‌های مولد صنعتی سود می‌برد.

در این مدل، هر میزان صرفه‌جویی انرژی به مسیری هدایت می‌شود که بیشترین ارزش افزوده را برای اقتصاد کشور ایجاد کند. هدف نهایی، جهت‌دهی گاز از مصارف غیرمولد خانگی به مصارف مولد صنعتی است؛ به این ترتیب، کل جامعه از این چرخه منتفع می‌شود.

نقش صنایع در پروژه‌های صرفه‌جویی انرژی چیست؟

علاوه بر شرکت‌های کارور، خود واحدهای صنعتی نیز می‌توانند در طرح‌های صرفه‌جویی ورود کنند. برای مثال، اگر صنعتی که پیش‌تر یک هزار واحد انرژی مصرف می‌کرد، با اجرای مجموعه‌ای از اقدامات اصلاحی، مصرف خود را به ۸۰۰ واحد کاهش دهد، بر اساس میزان صرفه‌جویی گواهی دریافت می‌کند. این گواهی‌ها نیز مانند سایر موارد، قابلیت عرضه و معامله در بورس انرژی را خواهند داشت. در واقع، این نوع همکاری‌ها در قالب قراردادهای مدیریت مصرف یا بهینه‌سازی انرژی تعریف می‌شوند و hellip&.

آیا شرکت‌های کارور بر مبنای فروش عمده گاز نیز می‌توانند عمل کنند؟

بله. در کنار این مدل، نوع دیگری از قراردادهای نیز با شرکت‌های کارور قابل تصور است که بر مبنای فروش عمده گاز عمل می‌کند. در این حالت، شرکت ملی گاز ایران، گاز را در نقطه‌ای مشخص، برای مثال در ایستگاه تقلیل فشار، تحویل می‌دهد و شرکت کارور مدیریت توزیع آن را در یک محدوده یا مجموعه بزرگ برعهده می‌گیرد.

فرض کنید در ورودی یک شهر، گاز به شرکت کارور تحویل داده شود و آن شرکت با مشترکین متعدد آن شهر قرارداد ببندد. این نوع همکاری در واقع از جنس قراردادهای خرده‌فروشی انرژی یا همان Retailer Contracts است که پیش‌تر به آن اشاره کردم.

البته مدل‌های پیشرفته‌تر این همکاری در جهان نیز وجود دارد؛ در برخی کشورها، اپراتورهای انرژی حتی امکان تغییر تعرفه‌ها را نیز در اختیار دارند؛ البته در ایران چنین امکانی وجود ندارد، زیرا تعرفه‌ها بر اساس ضوابط مشخص دولتی تعیین می‌شود. اما تجربه‌های جهانی نشان داده‌اند که این مدل‌ها می‌توانند به مدیریت بهتر مصرف و کاهش ناترازی انرژی کمک قابل توجهی کنند.

هدف ما از اجرای طرح شرکت‌های کارور و اپراتورهای انرژی، دستیابی به الگوی مؤثری از مدیریت مصرف، بهینه‌سازی و کاهش ناترازی در نظام انرژی کشور است. این طرح حاصل مطالعات گسترده، بررسی مدل‌های مختلف کسب‌وکار و بهره‌گیری از تجربیات موفق جهانی است. در صورت اجرای درست، نتایج آن می‌تواند برای همه ذی‌نفعان مثبت باشد. هرچند، تحقق این اهداف نیازمند توانمندی شرکت‌های کارور در دو حوزه کلیدی است: نخست سرمایه‌گذاری مؤثر برای اجرای پروژه‌ها و دوم جمع‌آوری و تحلیل دقیق داده‌های مصرف انرژی. تنها در این صورت است که می‌توان از ظرفیت این مدل برای توسعه پایدار بهره‌برداری کرد.

آقای دکتر! درخصوص الزامات اجرایی این طرح و زمان اجرای آن نیز کمی توضیح می دهید؟

برای این که شرکت های کارور بتوانند به صورت مؤثر در فرآیند بهینه سازی مصرف مشارکت کنند، لازم است داده های مربوط به الگو و سوابق مصرف در اختیارشان قرار گیرد تا بتوانند با تحلیل این داده ها، پیشنهادهای اصلاحی خود را ارائه دهند. طبیعتاً این کار مستلزم طراحی سازوکاری شفاف و دقیق برای تبادل اطلاعات میان شرکت ملی گاز ایران و شرکت های کارور است. در کنار این موضوع، ارزیابی و راستی آزمایی میزان واقعی صرفه جویی نیز اهمیت ویژه ای دارد. این مسئولیت برعهده شرکت ملی گاز است تا اطمینان حاصل شود که صرفه جویی ها واقعی، قابل اندازه گیری و مستند هستند. این مساله، اهمیت انتخاب شرکت های توانمند در این طرح را نشان می دهد. در حال حاضر، فرآیند ارزیابی صلاحیت شرکت ها در حال انجام است. این ارزیابی شامل بررسی توان مالی برای سرمایه گذاری، توان فنی و عملیاتی و همچنین تجربه اجرایی آن هاست تا اطمینان حاصل شود که شرکت های منتخب قادر به اجرای مؤثر طرح هستند. پس از این مرحله، عملکرد شرکت ها نیز در طول اجرای پروژه ها مورد ارزیابی قرار می گیرد تا بتوانیم کیفیت کار و میزان تحقق اهداف صرفه جویی را به صورت دقیق پایش کنیم. در واقع، این شرکت ها در ابتدا با ورود آزمایشی، فعالیت خود را آغاز می کنند و در مراحل بعد، بر اساس نتایج عملکردشان مورد ارزیابی نهایی قرار می گیرند….

پرسش پایانی؛ آقای دکتر! آیا ابلاغیه مربوط به این طرح صادر شده است؟

بله! ابلاغیه مربوط به این طرح از سوی وزارت نفت صادر و به شرکت ملی گاز ایران ارسال شده است. در حال حاضر نیز شرکت ملی گاز در حال آماده سازی فراخوان شناسایی و جذب شرکت های واجد شرایط است تا ان شاءالله طی یکی دو هفته آینده، این فرآیند به صورت رسمی آغاز و گام نخست اجرای عملی این طرح برداشته شود.

کلام آخر

اجرای طرح شرکت های کارور و اپراتورهای انرژی، گامی نو در مسیر اصلاح ساختار مصرف گاز کشور است؛ در واقع، امروز بخش قابل توجهی از گاز کشور در حوزه هایی مصرف می شود که ارزش افزوده محدودی دارند. با اجرای این طرح، می توان بخشی از این منابع را به مسیرهای مولد اقتصادی هدایت کرد؛ مسیری که هم به نفع صنعت است، هم به سود مردم و هم به نفع حاکمیت. مدل شرکت های کارور در واقع پلی است میان بخش دولتی و خصوصی که می تواند با ایجاد انگیزه اقتصادی، زمینه ساز بهینه سازی واقعی مصرف شود. تجربه جهانی نشان داده هرجا بازار صرفه جویی شکل گرفته، ناترازی انرژی به تدریج کاهش یافته است. شرکت ملی گاز ایران امیدوار است با اجرای دقیق و گام به گام این برنامه، شاهد کاهش ناترازی، افزایش بهره وری، و ایجاد ارزش افزوده بیشتر برای اقتصاد ملی باشد. این طرح در حقیقت آغاز حرکتی است که در آن همه ذی نفعان از مشترک تا صنعت و دولت، برنده خواهند بود.